

УДК 327::911.3]:172.1+94

Јелена Вакулина*

Наталија Белоус**

Брјанск, Русија

ГЕОПОЛИТИКА, ПАТРИОТИЗАМ И ВАЖНОСТ ЗНАЊА ИЗ ИСТОРИЈЕ

Сажетак

У чланку се разматра геополитика као средство за васпитање мислећих патриота своје отаџбине. Увођење основа геополитике у руски школски програм биће одличан додатак развоју система патриотског образовања.

Кључне речи: геополитика, млади, вредносне оријентације

Традиционално, геополитика се посматра као област деловања, али и као наука која проучава обрасце и покретачке снаге развоја политичких односа између земаља и региона, узимајући у обзир њихов географски положај. Геополитика припада области друштвено-географских наука, тј. део је политичке географије. Потребно је разликовати традиционалну геополитику, нову геополитику (геоекономију) и модерну геополитику (геофилозофију). Традиционална геополитика

* Брјански државни универзитет академика И. Г. Петровског.

** Брјански државни универзитет академика И. Г. Петровског.

наглашава војно-политичку моћ државе и доминантну улогу географских фактора у заузимању страних територија, па је (према Хаусхоферу) „географски разум” државе [4]. Геоекономија се, за разлику од традиционалне геополитике, фокусира на економску моћ државе. Најновија геополитика, у којој снага ума доминира над војном и економском снагом, помаже да се превазиђе традиционални географски и економски детерминизам ширењем основних фактора који одређују понашање држава у међународним односима.

За савремену геополитичку теорију од великог је значаја проучавање облика контроле над простором, узимајући у обзир технолошке могућности које поседују државе (облици такве контроле су: политички, војни, економски, цивилизацијски, комуникациони, демографски, информациони).

Од друге половине XX века предмет разматрања геополитике постају, пре свега, феномени и концепти стратешке географије као што су Хладни рат, војно-стратешки паритет, касније и глобализација, мултиполарни свет, а такође у поље разматрања ушли су концепти суперсиле, велике, регионалне, нуклеарне, свемирске, економске, спортске силе у односу на државе које се издвајају у комплексној или засебној карактеристици и имају утицај на друге земље.

Геополитика је, једноставно речено, уметност борбе за утицај у свету. Субјекти и објекти ове борбе су државе, делови држава, народи, па чак и појединци.

Тренутно је акумулиран озбиљан низ геополитичких образаца развоја савременог света о којима се активно расправља и промовише у руској и страниој академској заједници, од теорије мултиполарног света, глобализације, до теорије „отвореног друштва“, „технолошка доминација” и др.

Данашњој омладини је прилично тешко да самостално разуме и адекватно сагледа суштину геополитичких промена које се данас дешавају, тј. да разуме праве разлоге за испољавање русофобичних тенденција и осећања.

С тим у вези, постаје разумљива жеља Министарства просвете и науке Руске Федерације да подржи повећање

значаја дисциплина друштвено-економског модула, као што су географија, друштвене науке, економија у руским школама.

Као и у царским временима, а тако и у совјетском периоду, географија је била један од предмета који је имао велики утицај на човека у смислу формирања код ученика важних знања о свету, природи, њеном устројству и функционисању. Такође географија је била један од предмета која је испољавала снажан утицај на човека на плану формирања његових светоназорских компетенција и свести о својој улози у овом свету. Другим речима, географија је била директно укључена у формирање личности особе, постајући саставни елемент у васпитању млађе генерације [3].

Двосмислена природа геополитике, њен метод, терминологија и инструментализација били су разлог да она дуго није могла да нађе место за себе међу класичним академским дисциплинама, што је за скоро један век успорило њену пуноправну институционализацију. У суштини, геополитика је спој географије и политичких наука. Основе ове потоње дисциплине изучавају се у школама на предметима друштвених наука у оквиру „политичког” блока предмета, где се дају опште информације о политичким системима, облицима владавине и другим појавама које су веома важне за разумевање политичких процеса. Истовремено, друштвене науке су међу најпопуларнијим предметима међу школарцима, о чему сведочи константно висок број ученика који полажу јединствени државни испит (ЕГЭ).

Геополитика даје складно и логично објашњење онога што се дешава на светској политичкој арени, јасно и лако објашњава разлоге непријатељства међу државама, њихове циљеве, као и средства којима их остварују. Генерално, геополитика има неопходну методологију за тумачење савремених геополитичких процеса, њихове суштине и праваца.

Да ли би школарцима било корисно да познају теоријске основе геополитике како би боље разумели политичка питања нашег времена? Несумњиво да. Геополитика даје јасне и прецизне одговоре на питања зашто се ствари дешавају управо овако, а не другачије, зашто и због чега државе предузимају

одређене кораке. Данашњој омладини, на коју се свакодневно изливају тоне свих врста информација, укључујући и актуелне политичке реалности, понекад је веома тешко да разуме све замршености савремених светских геополитичких процеса.

Патриотизам, ако се посматра у контексту „геополитичког размишљања“, није ништа друго до:

а) свест о националним интересима;

б) спровођење националних интереса.

Наука треба да формулише националне интересе, а образовање и медији да пренесу даље, док држава и друштво треба да то спроведу. Држава остварује националне интересе кроз унутрашњу и спољну политику. Друштво мора водити рачуна о националним интересима у својој свакодневној друштвеној, економској, културној и политичкој пракси.

Поставља се питање какво место заузимају млади у остваривању и реализацији националних интереса?

У процесу социјализације, особа се формира током целог живота. Најактивније фазе социјализације су детињство, адолесценција и младост. У детињству човек учи основе међуљудске комуникације. У адолесценцији стиче основна знања и вештине. У младости, по правилу, већ има неопходан пртљак за продуктиван живот. Истовремено, он и даље има довољно здравља за активан рад у разним сферама друштва и државе. Треба напоменути да процес социјализације може бити мање или више креативан. Ако је мање креативан, онда особа стиче друштвено искуство уз минимално критичко размишљање. Ако је социјализација креативнија, онда се оно што предлаже друштво критички тумачи и често се предлаже нешто ново [5].

Омладински максимализам испуњава важну функцију. Доводећи у питање системе односа које су предложиле претходне генерације, он их тестира на доследност у променљивим условима. Ако ови системи наставе да адекватно одговарају захтевима времена, онда одрастајућа омладина постепено почиње да их прихвата. Ако нешто у наслеђу предака

не одговара реалностима средине и времена, онда се то одбаци. Истовремено, омладински максимализам има и негативну страну. Претерани ентузијазам за критику претходног искуства не даје увек позитивне резултате за друштво. Нарушавање међугенерациског преношења друштвених, економских, културних и политичких традиција често доводи до декаденције. Штавише, у свету који се глобализује, класични принцип „свето место никада није празно“ наставља да функционише. Ако, дакле, омладина није преузела домаће искуство у правом обиму, онда ће други субјекти геополитике радо понудити заузврат свој систем социјализације и своју културу, у којој ће, наравно, бити кодирани на првом месту њихови интереси. У овом случају може да одрасте непатриотска генерација, усмерена на интересе других друштава [2].

Свако друштво је заинтересовано (свесно или несвесно) за патриотско васпитање млађе генерације. Штавише, **активни субјекти геополитике заинтересовани су за непатриотско образовање младих својих конкурената на светској арени.** Такво васпитање омогућава не само да ослаби конкурента, већ и да га временом стави у службу својих интереса. Не смемо заборавити да ће данашње дете након неког времена постати тинејџер, а ускоро и пуноправни грађанин и чинити активну основу друштва. **Прекјучерашње дете и дојучерашњи тинејџер ће одредити куда ће ићи његово друштво и како ће се односити према његовим интересима и интересима других држава.** Стога би патриотско васпитање младих требало да заузме значајно место у процесу социјализације млађе генерације.

Уз значајну улогу коју породица и образовни систем имају у патриотском васпитању, не треба потценити ни улогу државне политике у области културне комуникације. Цртани филмови, играни филмови, серије, разне врсте публикација имају озбиљан утицај на формирање погледа на свет. Истовремено, слика света са системом идеја, ауторитета и приоритета, вредности и оцена у великој мери се формира на основу слике историјског процеса. На основу слике света формира се систем мотивација и стереотипи понашања. Стога би озбиљну пажњу требало

посветити семантичкој засићености емитованог културног производа, укључујући и историјски. Једноставно је неопходно да у овом или оном облику одражава националне интересе.

У контексту глобализације бришу се културне, економске, друштвене и политичке границе између различитих земаља. Постепено се гради заједничка људска инфраструктура. Национални суверенитет је формализован и национални интереси доведени у питање. При томе се мора разумети да **глобализација уопште не подразумева равноправност народа**. Када се проглашавају једнаке могућности, победник је увек онај са највећим потенцијалом. Дакле, у процесу глобализације, уз објективну спонтаност, постоји и субјективна компонента. Јаке државе света убрзавају процес глобализације и чине све да њиме оне управљају и остварију своје интересе. Једноставно речено, они глобализују свет за себе. **Земље са ниским потенцијалом подстичу се да забораве на своје националне интересе и придруже се свету који се глобализује под условима које диктирају јаки геополитички актери [1].**

Наметање „општих људских вредности“ и „заједничких људских интереса“ спроводи се кроз различите културне, друштвене, економске и политичке стратегије. **Демонизација националне историје и културе омогућава наметање нове масовне културе и формирање новог погледа на свет. Стварање негативне слике матичне земље и позитивне рекламне слике земље која глобализује омогућава прикривену друштвену контролу.** Штавише, ово омогућава привлачење највреднијег људског материјала за миграцију. Предлагање сопствених правила игре на светском тржишту и укључивање националних економских елита у њихову орбиту омогућавају стицање контроле над националним економијама и, као резултат, политичким елитама.

Истовремено, за глобализатора је најлакши начин да комплексно утиче на младе људе, који временом постају одлучујућа снага у њиховом друштву. Ако се покаже да могу да пониште националне интересе у главама младих људи, а да у исто време уведу своје интересе у њихову свест, онда

земља почиње да се интегрише у глобалне комуникације под туђим условима. Постаје објекат геополитике и претвара се у донатора иностране привреде и друштва. То доводи до тога да друштво од глобализације добија више минуса него плусева. Да до тога не дође, потребно је да млади добро разумеју националне интересе. Ово је неопходно како би држава ушла у глобални свет по сопственим принципима, водећи рачуна о својим потребама. Отуда можемо закључити да је омладинска политика сфера националних интереса земље.

Грађанин мора да разуме шта је корисно за његово друштво и државу, а шта је за њих штетно. Осим тога, требало би да постоји разумевање шта је добро за друштво – да је добро и за човека који у њему живи, али и шта је корисно држави – да је у коначном збиру корисно и друштву и човеку. Истовремено, упркос чињеници да се јавни и државни интереси не поклапају увек са индивидуалним интересима, не сме се заборавити да се ти интереси заснивају на укупности личних интереса грађана. Из овога можемо извести следећу формулу: **национални интереси су моји интереси** [4].

Руска омладина треба да познаје принципе геополитике и да посматра актуелне политичке процесе кроз њену призму. Проблем препознавања интеграционих процеса у међукултуралном простору код младих повезан је са проблемом политичке идентификације – процесом формирања става према моћи, формирања способности ширења своје воље на друштвене процесе, стицања вештина личне контроле и конкурентских предности. На крају крајева, млади су будућност земље, а будућност Русије као јединствене, моћне државе зависи од тога каквим се мислима и идејама руководи млада генерација у процени актуелних догађаја. Разумевање геополитичких процеса може постати основа за оптималан цивилизацијски избор младе генерације у процесу њене социјализације, као и да послужи као оруђе за васпитање мислећих патриота своје отаџбине.

С руског превела Татјана Вучинић-Маљевић

Вакулина Елена

Белоус Наталья

Брянск, Россия

**ГЕОПОЛИТИКА, ПАТРИОТИЗМ
И ЗНАЧЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ
ЗНАНИЙ**

Аннотация

В статье рассматривается геополитика, как инструмент для воспитания мыслящих патриотов своей Родины. Введение основ геополитики в школьную программу России станет отличным дополнением к развитию патриотической системы образования.

Ключевые слова: геополитика, молодежь, ценностные ориентации

Vakulina Elena

Belous Natalya

Russia, Bryansk State University

**GEOPOLITICS, PATRIOTISM
AND THE IMPORTANCE OF
HISTORICAL KNOWLEDGE**

Abstract

The article considers geopolitics as a tool for educating thinking patriots of their homeland. The introduction of geopolitics into the Russian

school curriculum will be an excellent addition to the development of the patriotic education system.

Keywords: geopolitic, youth, value orientations.

ЛИТЕРАТУРА

Stepanov S.A., Tarko A.M. Rossiya v XXI veke: problemy identifikatsii i natsional'nykh tseley [Russia in 21st century: problems of identification and nations aims]. Moscow, Biblioglobus Publ., 2015, 164 p., p. 41, 43.

Белоус Н.Н., Вакулина Е.В. Проблема искажения традиционных семейных ценностей в современном социуме, Материалы международной конференции «Светост и дух времена» 6-8 августа 2021 года. Белград, Сербия, ISBN 978-86-7419-342-6, с. 124-130.

Zalikhonov M.Ch. Russkiy mir, 2011, no. 6, pp. 32–43.

Mamedov N. Priroda cheloveka i smysl kul'tury [Nature of man and sense of culture]. In: Kul'tura ustoychivogo razvitiya: ot idei k real'nosti [Culture of steady development: from an idea to reality]. Baku, Elm Publ., 2013, 348 p., p. 48.

Barmatova S.P. Osobennosti konstruirovaniya identichnosti v mnogonatsional'nom gosudarstve: postsovetskiy opyt [Features of constructing of identity are in the multinational state: post-Soviet experience]. In: Etnichnost' i vlast' [Ethnicity and politics. Proc. Int. Seminar]. Simferopol-Geneva, 2013, 346 p., pp. 34–42